

TRISTAN CARA CIRIŠKA HRONIKA 1915-1919

anarhija/ blok 45
PORODIČNA BIBLIOTEKA

Tristan Tzara
CIRIŠKA HRONIKA 1915-1919.
1920.

„Chronique Zurichoise“, *Dada Almanach*, ed. Richard Huelsenbeck, Erich Reiss Verlag, Berlin, 1920, str. 10-29.

Preveo i priredio Aleksa Goljanin, 2015.

aleksa.goljanin@gmail.com
<http://anarhija-blok45.net>

ZAJEDNIČKA ARHIVA
<http://anarhisticka-biblioteka.net>

**„Reč je rođena niko ne zna kako DADA DADA
zakleli smo se na prijateljstvo na novu trans-
mutaciju koja ne znači ništa i koja je bila
najmoćniji protest, najintenzivnija oružana
afirmacija spasenja sloboda psovka misa
borba brzina molitva smirenost privatna ge-
rila negacija i čokolada očajnika.“ — Tristan
Cara, *Ciriška hronika*, 1920.**

Tristan Tzara, „Chronique Zurichoise“, *Dada Almanach*, ed. Richard Huelsenbeck, Erich Reiss Verlag, Berlin, 1920, str. 10–29. Eng., „Zurich Chronicle“, *The Dada Painters and Poets: an Anthology*, ed. Robert Motherwell, 1981 (1951), str. 235–242; *Dada Almanac*, Atlas Press 1993, str. 15–34.

Prevod je urađen na osnovu engleske i originalne francuske verzije, sa svim odstupanjima ove druge od povezanog izlaganja, pravopisa, itd.

Originalno izdanje: *The International Dada Archive*, <http://sdrc.lib.uiowa.edu/dada/da/>

Foto: AG, drveni konjić sa ciriškog buvljaka, 12. X 2013.
Korice: montaža jedne stare razglednice Ciriha, nabavljenе u istom safariju, i fotografije Tristana Care iz 1917.

CIRIŠKA HRONIKA

1915–1919.

Marcel Janco, *Cabaret Voltaire*, 1916. Pretpostavlja se da je originalna slika, ulje na platnu, izgubljena; na osnovu sačuvanih fotografija urađene su litografije u boji i druge reprodukcije, koje su i dalje u opticaju.

1915. — Novembar

Izložba Arpa, van Resa (Otto van Rees) i madam van Res (Adya van Rees) u *Galerie Tanner* — glasine o novim ljudima primećenim u novinama — i otkrivaju samo kristalnojednostavnim metalnim svet — ni umetnost ni slikarstvo (kritičarski hor: „Šta sad?“ Ekskluzivna konstipacija) svet prozirnostilinijepreciznosti izvode salto pred sigurnom istinom sledi briljantan uspeh.¹

1916. — Februar

U najmračnijoj ulici u senci arhitektonskih rebara, gde možete sresti najdiskretnije detektive između crvenih uličnih fenjera — ROĐENJE — rođenje KABAREA VOLTER (5. II 1916) — plakati Slodkog (Marcel Slodki ili Slodky), duborezi, žena i kompanija, srčani mišić KABA-REA Volter i bolovi. Crveni fenjeri, Balov (Hugo Ball) uvod na barskom

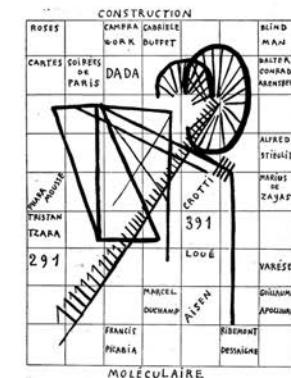
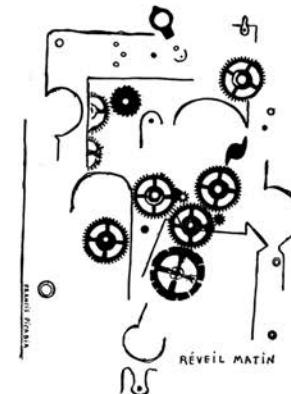
¹ Sudbonosna izložba („apstraktni“ kolaži, vezovi i tapiserije), za Arpa, Sofi Tojber, Caru i Marsela Janka. Arp upoznaje Sofi, a izložbu posećuju Cara i Janko, studenti iz Rumunije, koji se upoznaju sa Arpom. Kada je Janko, u januaru 1916, u novinama video poziv za saradnju, koji je objavio Hugo Bal, ispred *Kabarea Volter* (tada još *Künstlerkneipe Voltaire*, Umetnički bar Volter), odmah se odazvao i, na Balov predlog, tamo doveo i svoje prijatelje: „Kada je (Bal) saznao da sam slikar, odmah mi je predložio da se uključim u njegov projekat i rekao mi da pozovem svoje prijatelje. I tako sam doveo Arpa, svog velikog prijatelja, i Caru, svog malog druškana. Prvi pakt o prijateljstvu sklopili smo iste večeri i tako je započeo naš zajednički rad.“ Marcel Janco, „Dada créatur“, 1957, prevod, „Kreativna dada“, anarhija/ blok 45, 2015. I Arp se u nekoliko navrata osvrtao na tu izložbu iz 1915, za čiji je katalog napisao i programski uvod, koji je, nezavisno od ostalih protagonisti prvo bitne dade, jasno najavljuvao novu orientaciju (videti izbor njegovih tekstova, iz Porodične biblioteke; na primer, „Dadaland: Cirih 1915–1920“, iz 1948, i „Putokazi“ iz 1950). (Sve napomene: AG.)

Plakat za izložbu u *Galerie Tanner*, 1915.

DADA 4-5

391

'Un hommage à la peinture
de Cézanne
est visible.
Pierre Pichot

DER ZELTWEG

Galerie Dada, na mestu prodavnice Chocolat Lindt & Sprüngli

Arp i Tzara, 1918.

Hugo Ball i Emmy Hennings, 1918.

klaviru „pod mostovima Pariza“² Cara na licu mesta naglas prevodi nekoliko pesama, madam Henings (Emmy Hennings) — tišina, muzika — deklaracija — Kraj. Na zidovima: van Res i Arp, Pikaso i Egeling (Viking Eggeling), Segal (Arthur Segal) i Janko (Marcel Janco), Slodki, Nadelman (Elie Nadelman), obojeni papiri, uspon NOVE UMETNOSTI, apstraktna umetnost i futurističke geografske mape-poeme: Marineti (Filippo Tommaso Marinetti), Kandulo (Francesco Cangiullo), Buci (Paolo Buzzi); *Kabare Volter*, muzika, pesma, recitacije svake večeri — ljudi — nova umetnost najveća umetnost za narod — van Hodis (Jakob van Hoddis), Ben (Gottfried Benn), Tres (Josef Tress) — balalajke³ — rusko veče francusko veče — pojavljuju se jedinstveni likovi, recituju ili se ubijaju, dolaze i odlaze, ljudi se raduju, viču, kosmopolitska mešavina Boga i bordela, kristal i najdeblja žena na svetu:

„pod mostovima Pariza“

26. februar

DOLAZI HILZENBEK! (Richard Huelsenbeck)

pan! pan! pa-ta-pan!

Bez kontradikcije sa originalnim parfemom.

Gala veče — simultana poema na tri jezika,⁴ protestna buka crnačke muzike (*Hoosenlatz Ho osenlatz*)⁵ Barski klavir čarobna lampa demonstracija najnovije saopštenje!! izmišljeni dijalog!! DADA!! poslednja novost!!! buržoaska sinkopa, BRUITISTIČKA muzika, najnoviji krik, Carina pesma ples protest — veliki bubanj — crveni fenjer, policajci — pesme kubističke slike pesme za razglednice Kabare Volter — Ca-

² „Sous les ponts de Paris“, popularna pesma iz 1913 (Vincent Scotto i Jean Rodor).

³ Nastup ruskih emigranata, druge večeri, 6. II 1916, sa orkestrom od dvadesetak balalajki.

⁴ „L'Amiral cherche une maison à louer“ (Admiral traži kuću za iznajmljivanje), simultana poema koju su Cara, Hilzenbek i Janko izveli 30. III 1916 (na francuskom, nemačkom i engleskom). Obavljena u časopisu *Cabaret Voltaire*, 1916, str. 6–7.

⁵ Poštапалица iz Hilzenbekove „pesme“, mala modifikacija reči „hosenlatz“, poklopca u visini genitalija, na nemačkim tradicionalnim kožnim bermudama, lederhозама (lederhose) – ili „nakurnjak“ (nakitnjak), kao kod Rablea.

rina patentirana simultana poema *Ho osenlatz* i van Hodis Hilzenbek *Ho osenlatz* vrtlog Arp-dvokorak reklama alkoholna isparenja dižu se ka zvonicima (šapatom: arogancija) pauza madam Henings, Jankova deklaracija, transatlantska umetnost = ljudi se raduju zvezda projektovana preko kubističkog plesa s praporcima.

1916. — Jun

Objavljanje (časopisa-antologije) *Cabaret Voltaire*

Cena: 2 franka.

Štampa: J. Hojberger (Heuberger)*

*) Rasprodato.

Saradnici: Apoliner (Guillaume Apollinaire), Pikaso, Modiljani, Arp, Cara, van Hodis, Hilzenbek, Kandinski, Marineti, Kandulo, van Res, Slodki, Bal, Henings, Janko (Marcel Janco), Sandrar (Blaise Cendrars), itd. Dijalog DaDada dada dadadadada novi život — donosi jednu simultanu poemu; mesožderski kritičari smeštaju nas platoski u vrtoglavu kuću prezrele genijalnosti. Sprečite upalu slepog creva u sunđeru svoje utrobe. „Primetio sam da su se napadi proredili, a ko želi da ostane mlad, neka izbegava reumatizam.“

Termalna golfska misterija

Kabare je trajao šest meseci, svake noći bacali smo tritonus⁶ grotesknog boga lepote svakom gledaocu pravo u lice, i taj vetar nije bio blag — savest mnogih beše uzdrmana — opšti metež i solarna lavina — vitalnost i mirni kutak nadomak mudrosti ili ludila — ko može reći gde je granica? — mlade kćeri polako odlaze i gorčina se gnezdi u stomaku porodičnog čoveka. Reč je rođena niko ne zna kako DADA DADA zakleli smo se na prijateljstvo na novu transmutaciju koja ne znači ništa i koja je bila najmoćniji protest, najintenzivnija oružana afirmacija spasenja sloboda psovka misa borba brzina molitva smirenost privatna gerila negacija i čokolada očajnika.

⁶ U muzici, povišena kvarta, „đavolji akord“ ili „đavolji interval“; u zoologiji (le triton), vodenjak, vrsta vodozemca.

Colmar, Jassy, Bari, Copenhaque, Bucarest, Genève, Boston, Frankfurt, Buda-Pest, Madrid, Zurich, Lyon, Bâle, Christiania, Berne, Napoli, Köln, Sevilla, München, Rome, Horgen, Paris, Effretikon, Bern, London, Innsbruck, Amsterdam, Santa-Cruz, Leipzig, Lausanne, Chemnitz, Rotterdam, Bruxelles, Dresden, Santiago, Stockholm, Hannover, Florenza, Karlsruhe, Venezia, Washington etc. etc.

1919 — Octobre —

Vient de paraître:

DER ZELTWEG

Les dadaïstes arrivent! Prix 2 frs.*)

Collaborateurs : O. Flake, Huelsenbeck, Christian Schad, Serner, Arp, Tzara, Giacometti, Baumann, Helbig, Eggeling, Richter, Vagts, Taeuber, Wigmann, Schwitters etc.

Les dadaïstes arrivent!!

Le Néo-Dadaïsme Attention aux pick-pockets very much È pericoloso

Tr. Tzara.

Il a paru jusqu'au 15 Oct. 8590 articles sur le dadaïsme dans des journaux et revues de: Barcelone, St. Gallen, New-York, Rapperswill, Berlin, Varsovie, Mannheim, Prague, Rorschach, Vienne, Bordeaux, Hambourg, Bologna, Nuremberg, Chaux-de-fonds,

* Mouvement Dada, Zurich, Seehof, Schiffliande 28.

vélodrome de sensations camouflées tricotage antis-
art le pissat du courage intégral diversités divertis-
santes sous la dernière vibration cosmopolite.
1919 — J u i n — Duel fictif A r p + T z a r a
à la Rehalp avec canons mais dans la même direction
devant des invités pour célébrer une victoire privée
bleueutre.

cation des préjugés, sentit la commotion du
NOUVEAU.

Victoire définitive de Dada

ANTHOLOGIE DADA (DADA 4-5)

Prix: 4 Frs.*

Edition de luxe: 20 Frs.*

Pétards réveil-matin Piacabia, pile électrique Picabia à Tzara calendrier sonnerie 3 pièces faciles Cocteau note sur la poésie sage-femme Globe Giacometti Reverdy 199 Globe Tohu-bohu Radiguet triangle catastrophe p. a. Biró, Hausman magique dernière nouvelle TNT Arp Aa 24 Arp en sections asphodèle prépuce libou chauffeur de taxi G. Ribemont Des-saignes au hazard des mots en fonction de saceoche Gabrielle Buffet MAM Vivier receveur de contributions dada André Breton le fantassin Chirico roule de tout son long la statue Dada Louis Aragon invente des rues Ph. Soupaault Eggeling Richter Poiseau joli tambour Huelsenbeck, splendeurs Hadelopf et Serner-SERNER sera serré le cablogramme L'art est mort etc. Inaugure les différentes couleurs pour la joie du déséquilibre transchromatique et le cirque portatif

* Mouvement Dada, Zurich, Seehof, Schafflande 28.

27

MANIFESTE dadaïste

et voilà, lorsqu: „une reine est un fauteuil un chien est un hamac“ le déclenchement du tumulte ouragan vertige sirène suffis bombardement chanson la bataille commence aigue, la moitié de la salle applaudit les protestateurs tiennent la salle dans les poumons des nerfs se liquifient les muscles sautent Serner se moque par des gestes, acchroche le scandale à la boutonnierre / féroci qui tord le cou / Interruption.

Des chaises arrachées projectiles craquements effet attendu atroce et instinctif.

NOIR CACADOU, Danse (5 personnes) avec Mlle Wulff, les tuyaux dansent la rénovation des Pythécantropes sans tête, asphyxie la rage du public. La balance de l'intensité s'incline vers la scène. Serner présente à la place de ses poèmes un bouquet de fleurs aux pieds d'un mannequin. Tzara empêché de lire la PROCLAMATION DADA la salle en défile, la voix en lambeaux traîne sur les candélabres, folie progressive sauvage tortille le rire et l'audace. Répetition du spectacle antérieur. Nouvelle danse dans 6 masques énormes et éblouissants. Fin. Dada a réussi d'établir le circuit d'inconscience absolu dans la salle qui oublia les frontières de l'édu-

26

Dernière
Nouveauté

1919 — Mai —

1916. — 14. jul

Po prvi put, na celom svetu.

Sala Vag (Salle zur Waag)

PRVO DADAISTIČKO VEĆE

(Muzika, ples, teorije, manifesti, poeme, slike, kostimi, maske)

Pred zbijenom gomilom, Carin manifest, mi hoćemo mi hoćemo mi hoćemo da pišamo u različitim bojama, Hilzenbekov manifest, Balov manifest,⁷ Arpova „Deklaracija“, Jankove „moje slike“, Hojserove „originalne kompozicije“ (Hans Heusser), pseći lavež i disekcija Paname na klaviru u pravnji klavira i kej — čitanje poeme na sav glas — vika i komešanje u sali, prvi red odobrava drugi red kaže da ne razume ostatak čuti, ko je najjači, donose veliki bubanj, Hilzenbek protiv njih 200, *Hosenlatz* naglašen veoma velikim bubenjem i vrlo malim praporima na levoj nozi — ljudi protestuju viču razbijaju prozore ubijaju jedni druge tuča policija prekid.

Nastavak boksa: kubistički ples, Jankovi kostimi, svako nosi veliki bubanj na glavi, buka, crnačka muzika (trabatgea bonooooboo oo oo-oo) 5 književnih eksperimenata: ispred zavese, Cara u fraku, mrtav ozbiljan pred zverima, objašnjava novu estetiku: gimnastičku poemu, koncert samoglasnika, bruitističku poemu, staticku poemu hemijski aranžman ideja, Biribum biribum vo zvižduće u krug (Hilzenbek), pesma samoglasnika *a a ò, i e o, a i ï*, novo tumačenje subjektivnog ludila arterija ples srca usred požara i akrobacije gledalaca. Opet povici, veliki bubanj, klavir i nemoćni topovi, cepanje kartonskih kostima publika

⁷ Hugo Ball, *Eröffnungs-Manifest*, 1. Dada-Abend, Zürich, 14. Juli 1916. Prvi dadaistički manifest, za koji je Bal u svom dnevniku napisao: „Manifest koji sam pročitao na prvoj javnoj dada večeri (u Dvorani Vag) bio je jedva prikriveni raskid s prijateljima. I oni su to tako doživeli. Da li se zna za još neki manifest, nekog upravo osnovanog pokreta, koji odbacuje sam taj pokret, pred njegovim sledbenicima? A to je ono što se dogodilo. Ako su se stvari iscrpele, ne mogu više da se bavim time. Takav sam po prirodi; nema svrhe da pokušavam da to promenim.“ (Hugo Ball, *Die Flucht aur der Zeit*, 1927, beleška od 06. VIII 1916, str. 103 izdanja iz 1946.) Naime, Bal se povukao već posle čuvene večeri od 23. VI 1916, kada je na sceni *Kabarea Völter* izveo svoju „zvučnu poemu“ *Karawane*, u kartonskom kostimu „magičnog biskupa“. Bal će se još jednom vratiti među dadaiste, početkom 1917, kada je zajedno s Carom otvorio *Galeriju Dada*, da bi onda, krajem jula 1917, konačno raskinuo s dadom.

pada u porođajnu groznicu prrrrekid. Novine nezadovoljne simultanom poemom za 4 glasa + simultani doprinos 300 beznadežnih idota.

1916. — Jul

Po prvi put:

EDICIJA DADA (Collection DADA)
(patentirani koktel)

Upravo izašlo:

Tristan Cara: „Prva nebeska avantura g. Aspirina“. (La Première aventure céleste de M. Antipyrine)

S duborezima u boji M. Janka.

Cena: 2 franka.*

Lečenje impotencije besplatno na zahtev.

*) Pokret Dada (Mouvement Dada), Zürich, Seehof, Schiffände 28.

1916. — Septembar

„FANTASTIČNE MOLITVE“ (Phantastische Gebete)

Stihovi Riharda Hilzenbeka

sa 7 Arpovih duboreza

Edicija DADA

Cirih*

*) rasprodato.

„indigo indigo tramvaj vreća za spavanje vaške i buve indigo indigai
umbaliska bumm DADAI“

„brrs pffi početak Abrr rpppi počinje početak početak“

1916. — Oktobar

SCHALABEN SCHALOMAI SCHALAMEZOMAI

Rihard Hilzenbek (zbirka pesama)

S Arpovim crtežima,

Edicija DADA.*

Neprevaziđeno sredstvo za toaletu vaših beba! Ilustrovano!

dans des tiroirs de carrés cuits à l'huile d'assassin des applaudissements de la Bonne-Volonté et l'explication du Boumboum, le véritable, par le manque de paysage chapeau poisson dans les tableaux s'échappant des cadres. Infusion de lentes bactéries sous les veines frileuses.

1919 — février

Vient de paraître
/ Edition Mouvement Dada /

3 9 1

Prix 2 frs.*

revue en voyage / New-York — Barcelone / Gabcikovo Dada Manifeste Buffet Alice Bailly,
App l'éternel fera une exposition de racines d'arbres de Venise, Pocabia, PICABIA, The Blind Man, Ribemont-Dessaignes, Tzara, Duchamp etc.

1919 — 9 Avril

NON PLUS ULTRA
Salle Kaufleuten
9. Dada-SOIRÉE
Metteur en scène: W. SERNER
Dompteur des acrobates: TZARA

*) Mouvement Dada, Zürich, Seehof, Schiffände 28.

des signes crucifixe d'impatience brume de soupçons étincelles d'inquiétude montrèrent leurs dents canines 2 semaines avant le spectacle et la réclame se répandit sur le pays maladie aigüe.
1500 personnes remplirent la salle qui bout déjà dans la boue des bamboulas.

Voilà Eggeling qui relie le mur à la mer et nous dit la ligne propre d'une peinture à venir; et Suzanne Perrotter joue Erik Satie (+ récitations), ironie musicale non-musicale du j'en'enfouiste l'enfant gaga sur la merveille échelle du MOUVEMENT DADA. Mais Mlle Wulff qui paraît / surhumaine masque 1½ % \$? / pour accentuer la présence de Huelsenbeck et de ses poèmes. Rires (commencement) les bonbons font impression un seul fil passe par le cerveau des 1500 spectateurs. Et lorsqu'on ouvre la scène ombragée, devant 20 personnes récitent le poème simultané de Tr. Tzara: „LA FIEVRE DU MALE“ le scandale devient menaçant des îles se ferment spontanément dans la salle qui accompagnent et multiplient soulignent le geste puissant de hurllement et l'orchestration simultanée. Signal du sang. Révolte du passé, de l'éducation. „Fiacre fiévreux et 4 craquements acrés et macabres dans la baraque.“ Sous les ponts de Paris. Dans l'orage anoniaque une écharpe est apportée à l'auteur par Alice Bailly et Augusto Giacometti.

Richter élégant et malicieux: POUR contre et sans DADA, du pont de vue Dada télégraphie et mentalité dada etc. dada. dada dada. Arp lance la

1918 — Décembre

DADA 3

Prix fr. 1.50*)
Edition de Luxe: 20 frs

libéré l'ordre en liberté recherche de mouvement rotatif contenu „je ne veux même pas savoir s'il y a eu des hommes avant moi“ Vive Descartes vive Picabia, l'anti-peintre arrivé de New-York la grande machine de sentiments échec vive dada Dchouang-Dsi le premier dadaïste à bas la mélodie à bas le futur (Reverdy, Raimondi, Hardeko pf, Huel-senbeck, Picabia, Prampolini, Birot, Soupault, Arp, Segal, Sbarbaro, Janco, Richter, Dermée, Hudobro, Savinio, Tzara, y ont collaboré). Détruisons soyons sages faisons la nouvelle gravitation NON = OUI Dada ne signifie rien la vie Qui? catalogue d'insectes / les bois de Arp / chaque page une resurrection chaque oeil un salto mortale à bas cubisme et futurisme chaque phrase une trompe d'automobile mélangons mélangons confierons la salade bourgeoise dans le bassin l'éternel est insipide et je hais le bon sens.

Ici intervient / saluez ! /

(Novissima d anzatrice)

Dr. Q. Serner ATTRACTION

qui a vu proprement et écrasé les punaises entre les méninges des comtes de la bonité

*) Mouvement Dada, Zurich, Seehof, Schiffhalle 28. .

22

Mais la mécanique tourne
tournez tournez Baedeker nocturnes de l'histoire
brossiez les dents des heures
circulez messieurs
le bruit casse rébus pharmaceutiques.

1918 — 31 Décembre

Arp

les colonnes des jambes couchées le phénomène en carton danse crâne gramophone succession de lumières dans le noir cocktail surprises pour les amoureux et progression fox-trot maison Flake, Wigmann, Chruszcz, Taeuber, la folie en centimètres exacerbation problématique et visuelle première libre mise en pratique de la spontanéité dadaïste colorée et chacun son propre cheval de bataille.

1919 — janvier

Exposition de Picabia, Arp, Giacometti, Baumann, Ricklin etc.
au KUNSTHAUS.

1919 — janvier

KUNSTHAUS
Conférence de Tzara „SUR L'ART ABSTRAIT“ avec projections

oi l'on vit des professeurs arrangeant l'insaisissable
23

*) rasprodato.

1917. — Januar-februar

Galerija KORAJ, Banhofstrase, Cirih (Galerie Corray, Bahnhofstrasse 19)

Prva izložba DADE.

Van Res, Arp, Janko, Čarner (Johann Wilhelm von Tscharner), madam van Res, Liti (Oscar Lüthy), Rihter (Hans Richter), Helbig (Walter Helbig), crnačka umetnost, briljantan uspeh: nova umetnost. Cara drži tri predavanja: 1. o kubizmu, 2. o staroj i novoj umetnosti, 3. o današnjoj umetnosti. Veliki Rihterov plakat, Jankov plakat. Nekoliko vremešnih Engleskinja marljivo hvataju beleške.

1917. — 17. mart

GALERIJA DADA (prethodno Galerie Corray)

Direktori: Cara, Bal. Uvodno predavanje, 17. mart.

Prva izložba: Kampendok (Heinrich Campendonk), Kandinski, Kle, Mense (Carlo Mense), itd.

1917. — 23. mart

Svečano otvaranje

GALERIJE DADA

Cirih, Banhofstrase 19.

Crveni fenjeri madraci društvena senzacija klavir: Hojser, Perote (Suzanne Perrottet), recitacije: Henings, A. Erenštajn (Albert Ehrenstein), Cara, Bal, ples: gdice Tojber (Sophie Taeuber) (kostimi Arp), Valter (Klara Valter)⁸, itd., itd. Veliko kružno i magično kretanje slavlja sa 400 osoba.

21. marta, 28. marta, 4. aprila i svake srede:

Obilazak galerije

sa L. H. Najcelom (Lucien H. Neitzel), Arpom, Tristanom Carom.

⁸ Pogrešno navedena kao C. Wallter. Jedna od balerina iz Labanove škole.

Predavanja:

24. mart: Cara: Ekspresionizam i apstraktna umetnost
 31. mart: Dr V. Jolos (Waldemar Jollos): Paul Kle
 7. april: Bal: Kandinski
 28. mart: Cara: o novoj umetnosti

14. april

Druga priredba u Galeriji Dada:

(sa strane) Žari, Marineti, Apoliner, van Hodis, Sandrar, Kandinski
 Veče grupe *Sturm*.⁹

Hojser, Bal, Glauzer (Friedrich Glauser),¹⁰ Cara, Šulcberger (Marcel H. S. Sulzberger), A. Erenštajn, Henings, itd.

CRNAČKA MUZIKA I PLES

uz podršku gđica Žane Rigo (Jeanne Rigaud) i Maje Kruzeč (Maja Chrusecz),¹¹ s Jankovim maskama.

Premijera:

Sfinga i strašilo

O. Kokoške.¹²

(vertikalno, likovi iz komada) Firdusi, g. Kaučuk, Anima, Smrt

Ovo izvođenje je odredilo ulogu našeg teatra, koji je režiju preputio suptilnim idejama eksplozivnog vетра, scenario publici, a vidljivi dekor grotesknim rekvizitima: DADAISTIČKI teaTAR. Iznad svega, maske i revolverski efekti, efigija režisera. Bravo & BUM BUM!

9–30. april

Druga IZLOŽBA u GALERIJI dada:

⁹ Program u stvari nije imao nikakve veze sa berlinskim časopisom i galerijom *Der Sturm* već se održavao uporedo s gostujućom izložbom grupe *Sturm*, u istoj galeriji.

¹⁰ Frédéric Clauer ili Friedrich Glauser (1896–1938), švajcarski pesnik i novelista.

¹¹ Jedna od balerina iz škole Rudolfa von Labana (von Laban, 1879–1958), pionira modernog plesa, i Carina devojka. Transkripcija njenog prezimena možda nije tačna; bila je iz Slovačke, a u nekim izvorima se navodi i kao Maja Kruscek (Krušček).

¹² Oskar Kokoschka (1886–1980), *Sphinx und Strohmann* (1907–1913).

1918 – juillet vient de paraître:
 tristan tzara: 25 poèmes
 arp: 10 gravures sur bois
 collection dada
 prix: 3 Frs *)

1918 – 23 Juillet et
 Salle zur Meise
SOIRÉE TRISTAN TZARA

Manifeste, antithèse thèse antiphilosophie, DadA
 DADA daDa spontanité dadaïste dégoût
 dadaïste RIRES poème tranquillité tristesse la dia-
 rhée est aussi un sentiment guerre les affaires élément
 poétique hélice infernal esprit économique jemen-
 foutsisme hymne national affichage pour les bordels
 on jette des rouliers sur la scène, des clameurs sau-
 vages fulminent contre la rarefaction de l'intelligence
 universitaire etc.

Septembre 1918
 Galerie Wolfsberg

Exposition de Arp, Richter, Mc Couch, Baumann,
 Janco etc.

*) Mouvement Dada — Zurich, Seehof, Schiffflände 28.

DADA 2 prix: 2 frs.)
 Collaborateurs: van Rees, Arp, Delaunay, Kan-
 dinsky, Maria d'Arezzo, Chirico, P. A. Birot, G.
 Cantarelli etc. etc.

*) Edition ordinaire: épaisse, Edition de luxe Frs. 8.—
 Mouvement Dada, Zurich, Seehof, Schiffflände 28.
 20

DADA 1 recueil d'art et de littérature *)
 Arp, Lüthy, Moscardelli, Savinio, Janco, Tzara,
 Meriano. Sageesse repos dans l'art médicamenteux, après
 de longs tracassements: neurasthénie des pages, ther-
 momètres des peintres nommés Les subTils.

9–30 avrill
II. EXPOSITION de la GALERIE dada:
Bloch, Bauman, Max Ernst, Feininger, Kandinsky, Paul Klee, Kokoschka etc. etc.

DESSINS D'ENFANTS
SCULPTURES NÉGRES
Broderies Reliefs S

1917 – 12 mai

SOIREE D'ART NOUVEAU

Tzara: froid Lumière,
poème simultané par 7 personnes.

Glauser: eigene Gedichte,
MUSIQUE ET DANSES NÉGRES ■■■

Janco: Eigene Bilder.
Mme Perrotte: Musique de Labahn, Schönberg etc. Ball, Hennings etc.

F. Hardekopf lit de ses œuvres.
E.T.C.

Le public s'accommode et rarefie les explosions d'imbécilité élective, chacun retire ses penchants et plante son espoir dans l'esprit nouveau en formation „Dada“.

2–29 mai

III. EXPOSITION DE LA GALERIE DADA

de: Arp, Baumann, G. de Chirico, Helbig, Jancó, P. Klee, O. Lüthy, A. Macke, I. Modigliani, E. Prampolini, van Rees, Mme van Rees, von Rebay, H. Richter, A. Segal, Slodky, J. von Tschammer etc.

18

19 mai

RÉPÉTITION DE LA SOIREE

ALTE UND NEUE KUNST

A. Spa: de Jacopone da Todi à Francesco Meriano et Maria d'Arezzo; musique de Heusser, jouée par l'auteur; Arp: Vers, Böhme — von der Kälte Kalifizierung.
Traduits et lus par Tzara / Aranda, Ewe, Bassorutos, Kinga, Lorija, Baronga / Hennings, Jancó, Ball, etc. Aegidius Albertinus, Narrhatus' Gesang der Frösche.

L'appétit pour le mélange de recueillement instinctif et de bamboula féroce qu'on réussit à présenter, nous forçant de donner la.

2

19

Soirées

ALTE UND NEUE KUNST DADA

A. Spa: de Jacopone da Todi à Francesco Meriano et Maria d'Arezzo; musique de Heusser, jouée par l'auteur; Arp: Vers, Böhme — von der Kälte Kalifizierung.

Traduits et lus par Tzara / Aranda, Ewe, Bassorutos, Kinga, Lorija, Baronga / Hennings, Jancó, Ball, etc. Aegidius Albertinus, Narrhatus' Gesang der Frösche.

L'appétit pour le mélange de recueillement instinctif et de bamboula féroce qu'on réussit à présenter, nous forçant de donner la.

19 mai

RÉPÉTITION DE LA SOIREE

ALTE UND NEUE KUNST

25 mai — SOIREE H. HEUSSER. EIGENE KOMPOSITION. KLAVIER. GESANG. HARMONIUM. REZITATION: Mlle K. Wulff.

2

19

Bloh (Albert Bloch), Bauman (Fritz Baumann), Maks Ernst (Max Ernst), Fajninger (Lyonel Feininger), Kandinski, Paul Kle, Kokoška, itd., itd.

28. april

VEČE NOVE UMETNOSTI

Cara: *Hladno svetlo* (Froid lumière),
simultana poema, sa 7 osoba.

Glauzer: pesme.

CRNAČKA MUZIKA I PLES

Janko: slike

Gospodica Perote: ples na muziku Labana, Šenberga (Arnold Schonberg), itd. Bal, Hennings, itd.

F. (Ferdinand) Hardekopf čita svoja dela.
ITD.

Publika počinje da se prilagođava i da proređuje eksplozije izborne imbecilnosti,¹³ svako otkriva lične sklonosti i polaze svoje nade u novi duh, u procesu nastanka, „Dadu“.

2–29. maj

TREĆA IZLOŽBA U GALERIJI DADA

Učestvuju: Arp, Bauman, D. de Kiriko (Giorgio de Chirico), Helbig, Janko, P. Kle, O. Lüthy, A. Macke, I. Modigliani, E. Prampolini (Enrico Prampolini), van Res, madam van Res, fon Rebaj (Hilla von Rebay), H. Rihter, A. Segal, Slodki, J. fon Čarner, itd.

DEČJI CRTEŽI

CRNAČKE SKULPTURE

Vezovi

Reljefi

¹³ U originalu, „les explosions d'imbécilité élective“, aluzija na Geteov roman „Izborno srodstvo“ (*Die Wahlverwandtschaften*, 1809).

1917. — 12. maj

Galerija Dada

Veče

STARE I NOVE UMETNOSTI DADE

A. Spa (Alberto Spaiñi): od Jakopona da Todija (Jacopone da Todi) do Frančeska Meriana (Francesco Meriano) i Marije D'Areco;¹⁴ Hojsrova muzika, u izvođenju autora; Arp: stihovi, odlomci iz Bemea (Jakob Böhme) – „Opis hladnog“.

CRNAČKE PESME

U prevodu i izvođenju Tristana Care (Aranda, Ewe, Bassoutos, Kinga, Loritja, Baronga),¹⁵ Henings, Janka, Bala, itd. Egidijus Albertinus (Aegidius Albertinus, 1560–1620), „Narenhacova Pesma žaba“ (Narrenhatz' Gesang der Frösche).

Glad publike za mešavinom instinkтивne refleksije i žestokog ritma bambule,¹⁶ koju smo uspeli da izazovemo, primorala nas je na još jedno izvođenje.

19. maj

REPRIZA VEČERI

O STAROJ I NOVOJ UMETNOSTI

25. maj

VEĆE HANSA HOJSERA. AUTORSKE KOMPOZICIJE. KLAVIR. PESMA. HARMONIJUM. RECITACIJA: gđica K. Wulf (Käthe Wulff).

¹⁴ U sadržaju *Dada Almanaha*, pogrešno navedena kao *Mario D'Arezzo*. Reč je o italijanskoj pesnikinji i prevoditeljki, Mariji Timpanaro Kardini (Maria Timpanaro Cardini 1890–1978, inače rođena u Areku, po kojem je izabrala pesnički pseudonim), s kojom se Tristan Cara upoznao 1917, u Napulju, i kasnije je proglašio za jednu od „predsednica (*Presidentessa*) dade“.

¹⁵ Nazivi nekih australijskih (Aranda) i afričkih naroda (ostali), kako su navedeni u originalu.

¹⁶ *Bamboula*, afrički bubanj i vrsta plesa.

CONFÉRENCES:
 24 mars Tzara: L'expressionisme et l'art abstrait
 31 mars Dr. W. Jollos: Paul Klee
 7 avril Ball: Kandinsky
 28 mars Tzara: sur l'art nouveau

1/ cubisme, 2/art ancien et art nouveau, 3/l'art présent.
 Grande affiche de Richter, affiche de Janco. Quelques vieilles anglaises prennent soigneusement des notes.

1917 — 17 mars

Direction: Tzara, Ball. 17 mars, Einleitungs-worte.
 I. Exposition de: Campendonk, Kandinsky, Klee,
 Mense etc.
 1917 — 23 mars
 Piano: Heusser, Perrottet, Récitations:
 Hennings, A. Ehrenstein, Tzara, Ball,
 Danse: Mlle Taeuber / costumes de Arp /,
 C. Walter etc. etc. Grand mouvement giratoire et féerique de 400 personnes en fête.

Eröffnungs-Feier

ZÜRICH, BAHNHOFSTR. 19.
 Lampes rouges matelas sensation mondaine

Piano: Heusser, Perrottet, Récitations:

Hennings, A. Ehrenstein, Tzara, Ball,
 Danse: Mlle Taeuber / costumes de Arp /,
 C. Walter etc. etc. Grand mouvement giratoire et féerique de 400 personnes en fête.

21 mars, 28 mars, 4 avril und jeden
 Mittwoch:
 Führung durch die Galerie

par L. H. Neitzel, Arp, Tristan Tzara.

14 avril
 II. Veranstaltung der Galerie Dada.
 STURM - SOIRÉE
 Heusser, Ball, Glauser, Tzara,
 Sulzberger, A. Ehrenstein, Hennings etc.
 MUSIQUE ET DANSE NÈGRES
 avec le concours de Mlles Jeanne Rigaud et Maya Chirusec Masques de Janco.

Première:
 „SPHINX UND STROHMANN
 von O. Kokoschka.

Cette représentation décida le rôle de notre théâtre, qui passera la régie à l'invention subtile du vent explosif, le scénario dans la salle, régie visible et moyens grotesques: le théâtre DADAISTE. Surtout les masques et les effets de revolver, l'éfigie du régisseur. Bravo! & Bonぶん!

Reprise du boxe: Danse cubiste costumes de Janco, chacun sa grosse caisse sur la tête, bruits, m us i que n è g re / trabatgea bonoooooo oo ooooo / 5 expériences littéraires: Tzara en frac explique devant le rideau, sec sobre pour les animaux, la nouvelle esthétique: poème gymnastique, concert de voyelles, poème b r u i t i s t e , poème statique arrangement chimique des motions, Biribum biribum saust der Ochs im Kreis herum (Huelsenbeck), poème de voyelles a à , i e o , a i i , nouvelle interprétation la folie subjective des artères la danse du cœur sur les incendies et l'acrobatie des spectateurs. De nouveau cri, la g r o s s e caisse, piano et canons impuissants, on se déchire les costumes de carton le public se jette dans la fièvre puerale interrompitrre. Les journaux mécontents poème si m u l t a n é à 4 voix + simultané à 300 idiotises définitifs.

1916 — Juillet
VENT DE PARADIS:
TRISTAN TZARA:
LA PREMIÈRE
AVVENTURE CÉLESTE DE Mr. ANTIPIRINE^a
Avec bois colorés de M. Janco.
Prix: 2 frs.

L'impuissance est guérie d'une façon franço sur demande.

14

cocktail breveté
pour la première fois:

LA PREMIÈRE
AVVENTURE CÉLESTE DE Mr. ANTIPIRINE^a

Avec bois colorés de M. Janco.

Prix: 2 frs.

^a) Mouvement Dada, Zurich Seehof, Schiffände 28.

1916 — Septembre

„PHANTASTISCHE GEBETE“

Verse von RICHARD HUELSENBECK

mit 7 Holzschnitten von Arp
COLLECTION DADA
Zurich *)

„indigo indigo Trambahn Schlafsaek Wanz und Floh indigo indigai umbaliska bumum DADAI“
„brrs pfii commencer Abrt rpppi commence Anfang Anfang“

1916 — Octobre

„SCHALABEN SCHALOMAI SCHALAMEZO MAI“

von RICHARD HUELSENBECK

mit Zeichnungen von Arp
Collection dada *)

— incomparable pour la toilette des bébés! Illustré!
Collection dada *)

1917 — Janvier — février

GALERIE CORRAY, Bahnhofstr., Zurich.

I. DADA-AUSSSTELLUNG

Van Rees, Arp, Janco, Tschannerl, Mme van Rees, Lüthy, Richter, Helbig, art nègre, Succès éclatant: l'art nouveau. Tzara fait 3 conférences:

*) épuisé.

15

1. jun

Galerija Dada odlazi na neograničeni odmor.

1917. — Jul

Lansiranje

Tajanstvene kreacije!

čarobnog revolvera!

POKRETA DADA (Mouvement Dada)

1917. — Jul

Upravo izšlo

DADA 1

revija za umetnost i književnost*

Arp, Liti, Moskardeli (Nicola Moscardelli), Savinio (Alberto), Janko, Cara, Meriano (Francesco). Mudrost traži predah u terapeutskoj umetnosti, posle dugog maltretiranja: neurastenija stranica, termometri slikara zvanih Uzvišeni.

*) Redovno izdanje: rasprodato. Luksuzno izdanje: 8 franaka. *Pokret Dada* (Mouvement Dada), Zürich, Seehof, Schiffände 28.

1917. — Decembar

DADA 2

Cena: 2 franka.*

Saradnici: van Res, Arp, Delone (Robert Delaunay), Kandinski, Marija D'Areco, Kiriko, P. A. Biro (Pierre Albert-Biot), Đ. Kantareli (Gino Cantarelli), itd., itd.

*) Redovno izdanje: rasprodato. Luksuzno izdanje: 8 franaka. *Pokret Dada* (Mouvement Dada), Zürich, Seehof, Schiffände 28.

1918. — Jul

Upravo objavljeno:

tristan cara: 25 pesama (Vingt-cinq poèmes)

arp: 10 duboreza

edicija dada

CENA: 3 franka.*

^{*)} *Pokret Dada* (Mouvement Dada), Zürich, Seehof, Schiffflände 28.

1918. — 23. jul

Sala Majze (Salle zur Meise)

VEČE TRISTANA CARE

Manifest, antiteza teza antifilozofija, DadA, DADA, DADA, daDa spontanost dadaističko gađenje dadaistički SMEH pesma smirenost tuga i dijareja je osećanje rat poslovi poetski element paklena elisa ekonomski duh *jemenfoutisme*¹⁷ nacionalna himna plakati za javne kuće nosači istovareni na binu, divljački ispad protiv razređivanja akademske inteligencije, itd.¹⁸

Septembar 1918.

Galerija Wolfsberg (Wolfsberg)

Izložba Arpa, Rihtera, Makouča (Gordon Mallet McCouch), Bau-
mana, Janka, itd.

1918.—Decembar

DADA 3¹⁹

Cena: 1,50 franaka*

Luksuzno izdanie: 20 franaka

¹⁷ Od izraza „Je m'en fous“ (ž-mon-fu), „baš me briga (za sve)“.

¹⁸ Cara prvi put javno čita svoj *Manifest 1918.*

¹⁹ Prelomni, istorijski broj časopisa *Dada*, koji je, između ostalog, doneo i konačnu verziju *Manifesta 1918*, sigurno najuticajnijeg dadaističkog teksta te vrste, koji je naročito snažno odjeknuo u Parizu. Saradnja i prepiska s grupom oko časopisa *Littérature* (Breton, Supo, Elijar, Aragon) već je bila uspostavljena, ali taj manifest je bio glavni razlog zašto su Pikabija i pariski dadaisti, od tog trenutka, uporno zvali Caru da im se pridruži.

ventre du père de famille. Un mot fut né, on ne sait pas comment **DADADA** on jura amitié sur la nouvelle transmutation, qui ne signifie rien, et fut la plus formidable protestation, la plus intense affirmation armée du salut libéral juron masse combat bat vilesse prière tranquillité guérilla privée négation et chocolat du désespéré.

1916 — 14 Juillet. — Pour la première fois dans tout le monde.

I. DADA-SOIRÉE

(Musique, danses, Théories, Manifestes, poèmes, tableaux, costumes, masques)

Devant une foule compacte, Tzara manifeste, nous voulons nous voulons pisser en couleurs diverses, Huelsenbeck manifeste, Ball manifeste, Arp Erklärung, Janco meine Bilder, Heusser eigene Kompositionen les chiens hurlent et la dissection du Panama sur piano sur piano et embarcadère — Poème crié — on crie dans la salle, on se bat, premier rang approuve deuxième rang se déclare incomptant le reste crie, qui est plus fort on apporte la grosse caisse, Huelsenbeck contre 200, Ho osenlatz accentué par la très grosse caisse et les grelots au pied gaudie — on proteste on crie on casse les vitres on se tue on démolit on se bat la police intervenue

1916 — Juin
Publication du
CABARET VOLTAIRE

Collaborateurs: A polinnaire, Picasso, Modigliani, Arp, T zara, van Hoddis, H uissen- doek, Kandinsky, Marinetti, Cangiullo, van Rees, Blokdyk, Ball, Hemmings, Janco, Cendrars, etc. Dialogue DaDada d a d a d a d a d a d a d a la vie nouvelle — contient un poème simultané; la critique carnivore nous plaça platoniquement dans la maison des vertiges de génies trop mûrs. Evite l'Appenninique épingle l'intestin. „J'ai constaté que les attaques venaient de moins en moins et qui veut rester jeune évite les rhumatismes.“

Le Cabaret a duré 6 mois, chaque soir un enfant du triton du grotesque du dieu du beau dans lequel il y avait quelque spectateur, et le vent ne fut pas doux — il y eut de la sécheresse tant de consciences — le tumulte et l'aventure d'un anneau solaire — la vitalité et le coin silencieux près de la sagesse ou de la folie — qui pourrait en apprécier les frontières ? — lentement s'en allèrent les jeunes-filles et l'amertume placa son nid dans le

*) épuisé.

CHRONIQUE ZURCHOISE 1915—1919

par Tristan TZARA.

1915 — Novembre. Exposition Arp van Rees Mme van Rees, à la Galerie Tanner — grande rumeur des hommes nouveaux voient en papier — et ne voient qu'un monde de cristal-simplicité métal — ni art ni peinture (Chœur des critiques: "Quoi faire?" Constipation exclusive un monde de transparence) précision fait des cultubus pour une certaine sagesse prévue brillante.

1916 — février. Dans la plus obscure rue sous l'ombre des côtes architecturales, où l'on trouve des détectifs discrets parmi les lanternes rouges — NAISSANCE — naissance du CABARET VOLTAIRE — affiche de Slodky, bois, femme & Cie, muscles du cœur CABARET Voltaire et des douleurs. Lampes rouges, ouverture piano Ball lit Tipperary piano „sous les ponts de Paris“ Tzara traduit vite quelques poèmes pour les lire, Mine Hennings — silence, musique — déclaration — Fin. Sur les murs: van Rees et Arp, Picasso et Egeling, Segal & Janco, Slodky, Nadelmann, couleurs papiers, ascendance ART NOUVEAU, abstract et des cartes-poèmes géographiques futuristes: Marinetti, Cangiullo, Buzzi; Cabaret Voltaire, chaque soir on joue, on chante on récite — le peuple

10

— l'art nouveau le plus grand au peuple — van Hoddis, Benn, Treß, — balalaika — soirée russe soirée française, — des personnages en édition unique apparaissent, récitent ou se succèdent, va et vient, la joie du peuple, cris, le mélange cosmopolite de dieU et de boRdel, le cristal et la plus grosse femme du monde:

Sous les ponts de Pâfis

26 février — ARRIVEE HUESENBECK

pan! pan! pa-ta-pam

Sans opposition an parfum initial.

Grande soirée — poème simultané 3 langues, protestation bruit musique nigré / Hoosenlatz Ho osenlatz / piano Typerary Lanterna magica démonstration proclamation dernière!! invention dialogue !! DADA !! dernière nouveauté!!! syncope bourgeoise, musique BRUITISTE, dernier cri, chanson Tzara danse protestations — la grosse caisse — lumière rouge, policiers — chansons tableaux cubistes cartes postales chanson Cabaret Voltaire → poème simultané breveté Tzara Ho osenlatz et van Hoddis Hui ülsenbeck Hoosenlatz tourbillon Arp deux-step réclame alcool fument vers les cloches / on chuchote: arrogance / silence Mine Hennings, Janco déclaration, l'art transatlantique == peuple se rejouit étoile projetée sur la danse cubiste en grelots.

11

Oslobodeni poredak slobodno traga za ograničenim rotacionim kretanjem „Ne želim ni da znam da li je pre mene bilo ljudi“ živeo Dekart²⁰ živeo Pikabija (Francis Picabia), antislikar upravo pristigao iz Njujorka velika sentimentalna mašina šah živeo dada Čuang Ce prvi dadaista dole melodija dole budućnost — saradnici, Reverdi (Pierre Reverdy), Raimondi (Luciano), Hardekopf, Hilzenbek, Pikabija, Prampolini, Biro, Supo (Philippe Soupault), Arp, Segal, Sbarbaro (Camillo), Janko, Rihiter, Derme (Paul Dermée), Uidobro (Vicente Huidobro), Savinio, Cara. Uništavajmo budimo dobrí napravimo novu silu teže NE = DA Dada ne znači ništa život Ko? katalog insekata (Arpovi duborezi) svaka stranica spasenje svako oko salto mortale dole kubizam i futurizam svaka rečenica prasak automobiliske sirene mešajmo prijatelji i braćo buržujska salata u lavoru večnosti je bljutava i ja mrzim zdrav razum.

Na ovom mestu interveniše (pozdrav!)

Novissima danzatrice (Naša najnovija plesačica)

Dr V. Zerner (Walter Serner)

ATRAKCIJA!

koji je dobro uočio i zgnječio vaške između moždanih membrana grofova dobrote.

Ali, mehanizam okreće

okreće okreće nokturalne bedekere (vodiče) istorije

struze zube časova

kružite gospodo

buka razbija farmaceutske zagonetke.

*) *Pokret Dada* (Mouvement Dada), Zürich, Seehof, Schiffände 28.

1918. — 31. decembar

Arp:

stubovi opruženih nogu fenomen od kartona ples krater gramofon smenjivanje svetlosti usred tame koktel iznenadenja za ljubavnike i napredak kuće fokstrota (saradnici) Flake, Vigman (Mary Wigman, rođ.

²⁰ Prethodni citat, istaknut na koricama *Dada 3*, Cara je uporno pripisivao Dekartu, još od studentskih dana, iako ovaj nikada nije izjavio ništa slično.

Marie Wiegmann), Kruzeč, Tojber, ludilo u centimetrima problematično i vidljivo ogorčenje

prva slobodna vežba iz
dadaističke spontanosti
u boji
i
svakome njegov drveni konjić.

1919. — Januar

Izložba Pikabije, Arpa, Đakometija (Augusto Giacometti), Bauma-na, Riklina (Franz Ricklin ili Riklin), itd.

u KUNSTHAUSU²¹

1919. — 16. januar

KUNSTHAUS

Carino predavanje „O APSTRAKTNOJ UMETNOSTI“ (Sur l'art abstrait)

sa dijapozitivima, koji prikazuju profesore kako raspoređuju nepojmljivo u fioke pune kvadrata prženih u ulju ubice aplauza dobre volje i objašnjavaju bumbum, onaj pravi, zbog manjka pejzaža na slikama šešir-ribe iskaču iz svojih ramova. Spora infuzija bakterija u hladne vene.

1919. — Februar

Upravo izašlo
(Edicija Pokreta Dada)
(časopis) 391
Cena 2 fr.*

putujući časopis (Njujork-Barselona) Gabrijela Manifest Dade Bife (Gabrièle ili Gabrielle Buffet-Picabia) Alis Baji (Alice Baily), večni Arp će prikazati korenje drveća iz Venecije, Pikabija, PIKABIJA, The

²¹ Kunsthau Zürich, ciriški Muzej savremenih umetnosti, osnovan 1910. Danas najvažnija i najveća umetnička institucija u Cirihi, sa velikom zbirkom dadaističkih radova i dokumenata.

Cena: 2 fr.*

Saradnici: O. Flake (Otto Flake), Hilzenbek, Kristijan Šad (Christian Schad), Zerner, Arp, Cara, Đakometti, Bauman, Helbig, Egeling, Rihter, Vagts (Alfred), Tojber, Vigman, Šviters (Kurth Schwitters), itd.

Dadaisti su stigli!!

Neodadizam Pažnja čuvajte se džeparoša *very much È pericoloso* (mnogo opasno).

Tr. Cara

Do 15. oktobra, pojavilo se 8.590 članaka o dadi, u novinama i časopisima iz: Barselone, Sankt Galena, Njujorka, Rapersvila, Berlina, Varšave, Manhajma, Praga, Roršaha, Beča, Bordo, Hamburga, Bolonje, Nirnberga, Šo-de-Fona, Kolmara, Jašija (Moldavija), Barija, Kopenhagen, Bukurešta, Ženeve, Bostona, Frankfurta, Budimpešte, Madrida, Ciriha, Liona, Bazela, Oslo (Christiania), Berna, Napulja, Kelna, Sevilje, Minhena, Rima, Horgena, Pariza, Efretikona, Berna (ponavljanje), Londona, Inzbruka, Amsterdama, Santa Kruza, Lajpciga, Lozane, Kemnica, Roterdama, Brisela, Drezdena, Santjaga, Stokholma, Hanovera, Firence, Karlsruea, Venecije, Vašingtona, itd.³⁴

*) Pokret Dada (Mouvement Dada), Zürich, Seehof, Schiffände 28.

³⁴ Podatak od 8.590 članaka je verovatno nasumičan, ali prikaza je zaista bilo mnogo, a Cara je vremenom sakupio ogromnu zbirku dokumenata, radova i članaka o dadi, iz brojnih evropskih i svetskih publikacija, čime se bavio još od 1916. Opet, spisak gradova je verovatno nepotpun, budući da čak ni Cara, sa svim svojim kontaktima i intenzivnom prepiskom s pojedincima i redakcijama iz Evrope i Amerike, nije mogao da registruje sve odjeke dade u tom periodu.

Petarda budilnik Pikabija, električna baterija Pikabija Cara kalendar koji zvoni 3 laka komada Koktoa beleška o poeziji babica Globus³¹ Đakometi Reverdi 199 Globus Džumbus Radige (Raymond Radiguet) trougao katastrofa p. a. Biro Hausmanove najnovije čarolije (Raoul Hausmann) TNT Arp Aa 24 Arp u odeljku sa asfodelom prepucijum sove taskiste Ž. Ribmona-Desenja nasumične reči u službi sveštenice MADAM Gabrijele Bife jezerce dada dobija priloge Andrea Bretona pešadinac (fantassin) Kiriko pravi dadaističku statuu u punoj dužini Luj Aragon izmišlja ulice F. Supo (Philippe Soupault) Egeling Rihter lepa ptica bubanj Hilzenbek, Hardekopfov u punom sjaju i Zerner-SERNER-ser servira telegram Umetnost je mrtva, itd.

Uvodimo različite boje za uživanje u transhromatskoj neuravnoteženosti i prenosni cirkuski velodrom kamufliranih senzacija štrikamo antiumetnost pišanje čiste hrabrosti zabavna raznolikost uz pratnju najnovijih kosmopolitskih vibracija.

^{*)} Pokret Dada (Mouvement Dada), Zürich, Seehof, Schiffflände 28.

1919. — Jun

Lažni duel Arp + Cara na Rehalpu (Cirih) s pištoljima uperenim na istu stranu³² publika pozvana na proslavu privatne plavičaste pobede.

1919. — Oktobar

Upravo izašlo:

CELTVEG (ZELTWEG)³³

Dadaisti su stigli!

³¹ Možda aluzija na *Dada globus* (Dadaglobe), veliku internacionalnu antologiju dade koju je Cara planirao posle *Dada* br. 4–5 (takođe najavljen kao „antologija“), ali koja se nikada nije pojavila – sve do 2016, kada izlazi *Dadaglobe Reconstructed* (Kunsthaus Zürich, Scheidegger & Spiess), posvećena toj Carinoj zamisli i najvećim delom zasnovana na materijalu koji je uspeo da sakupi.

³² Izmišljeni dvoboј, o kojem su dadaisti obavestili preko trideset švajcarskih i stranih novina, da bi neke to prenеле kao verodostojnu informaciju (2. VII 1919).

³³ Jedna od poslednjih publikacija ciriške dade, nazvana po ulici u kojoj su Arp i Sofi Tojber dugo imali atelje.

Blind Man,²² Ribmon-Desenj (Georges Ribemont-Dessaignes), Cara, Dišan (Marcel Duchamp), itd.

^{*)} Pokret Dada (Mouvement Dada), Zürich, Seehof, Schiffflände 28.

1919. — 9. april

Non PLUS ultra

NON PLUS ULTRA

Sala Kaufloften (Salle Kaufleuten)

Deveto VEĆE DadE²³

Režiser večeri: V. ZERNER

Krotitelj akrobata: CARA

znaci raspetog nestrpljenja izmaglica sumnje varniči strepnja je iskezila svoje očnjake 2 nedelje pre predstave a novinske reklame širile su akutnu zarazu po celoj zemlji.

1500 ljudi je ispunilo salu koja je već nabubrila od buke bambula.²⁴

Evo Egelinga koji povezuje zid i more i ukazuje nam na pravu putanju slikarstva budućnosti,²⁵ a Suzana Perote igra na muziku Erika Satija (+ recitacije), muzička ironija nemuzike *jem'enfoutiste*, luckasto derište na čudesnim merdevinama POKRETA DADA. Ali, tu je sada i gđica Vulf (nadljudska maska 1/2 % § ?), da bi naglasila prisustvo Hilzenbeka i njegovih peasma. Smeh (početak) bombona stvara utisak da kroz mozgove svih 1500 gledalaca prolazi jedna nit. A kada se na zamraćenoj pozornici pojavi 20 ljudi koji recituju simultanu poemu T. Care, „MUŠKA GROZNICA“ (La fièvre du mâle) skandal poprima

²² *The Blind Man*, časopis koji su 1917, u Njujorku, objavili Anri-Pjer Roše (Henri-Pierre Roché), Marsel Dišan i Beatris Vud (Beatrice Wood).

²³ Zapravo, osmo i poslednje veče dade u Cirihu (8. *Dada soirée*, Saal zur Kaufleuten, 9. IV 1919).

²⁴ „... la salle qui *bout* déjà dans la *boue* des *bamboulas*.“ Još jedan primer kako se u automatskim sekvincama reči često nižu više po melodiji ili zvuku nego po smislu; u originalu, naglasak je na slogu „bu“, u rečima „bout“, „boue“, „bamboulas“. U prevodu je „boue“ – blato – zamenjeno sa „buka“, iz istih razloga.

²⁵ Viking Egeling (Eggeling) je održao predavanje „O apstraktnoj umetnosti“, ili, kako se ponegde navodi, „O elementarnom oblikovanju i apstraktnoj umetnosti“; u programu za to veče, najavljenog kao „Über abstrakte Kunst“.

zastašujuće razmere u sali se formiraju ostrva spontanosti koja prate umnožavaju i naglašavaju moćni gest urlika i simultane orkestracije. Zov krvi. Revolt prošlosti, obrazovanja. „Grozničavi fijaker i 4 jetka i jeziva pucnja u kasarni.²⁶ Pod mostovima Pariza. Usred amonijačne oluje Alis Baji i Augusto Dakometi poklanjaju autoru jednu ešarpu.

Rihter, elegantan i pakostan. ZA protiv i sa DADOM,²⁷ dadaistički pogled na dada telegrafiju, dada mentalitet, itd. dada. dada dada. Arp lansira pumpu oblaka ispod džinovskog ovala, pali gumi, piramidalni šporet za izreke, blistave ili blatnjave, u kožnim vrećama. Na pozornici stupa Zerner da bi predstavio svoj

dadaistički MANIFEST

a „kraljica jeste fotelja i pas jeste viseća ležaljka“²⁸ podiže vrtlog razjarenog uragana sirene zvižduke pesmu bombardovanja započinje prava bitka, pola publike aplaudira, nezadovoljnici usisavaju salu u pluća nervi se tope mišići poskakuju Zerner izvodi uvredljive gestove, podbada skandal u guzicu (surovost koja zavrće šiju) P r e k i d.

Polomljene stolice prasak projektila željeni efekat strašan i instinktivan.

CRNI KAKADU, ples (5 osoba), sa gđicom Vulf, cevi koje plešu, prizivaju bezglave pitekantropuse, publika se guši od besa. Ravnoteža intenziteta počinje da se nagnje ka bini. Umesto recitovanja svojih pesama, Zerner polaže buket cveća ispod nogu krojačke lutke. Cara sprečen da pročita svoju DADISTIČKU PROKALAMCIJU (Proclamation sans prétention) delirijum u sali, glas koji se kida između

²⁶ Fraza iz Carine simultane poeme. Opet jedna potpuno besmislena sekvenca, koja na francuskom zvuči komično, zbog nizanja nekih „graktavih“ reči: „Fiacre (izgovara se fiakr) fiévreux (fiervo) et 4 (katr) craquements (krakmon) âcres (akr) et macabres (makabr) dans la baraque (barak).“

²⁷ Naslov Rihterovog manifesta, koji na nemачkom glasi nešto drugačije: „Gegen Ohne Für Dada“ (Protiv bez i sa Dadom).

²⁸ Iz Zernerovog manifesta, *Letzte Lockerung* (Poslednje opuštanje), 1918. Postoji i duže izdanje iz 1920 (Paul Steegemann Verlag, Hannover), kao i verzija iz 1927, *Letzte Lockerung. Ein Handbrevier für Hochstapler und solche die es werden wollen*, ali iz koje su uklonjene sve reference na dadu. Ta verzija je prevedena kao *Posljednje opuštanje: priručnik za hohšaplere i one koji to žele biti*, Modo, Zagreb, 2009; prevela i priredila Mirjana Stančić.

svećnjaka, progresivno divljačko ludilo mami smeh i drskost. Repriza poslednje predstave. Novi ples sa 6 ogromnih i zapanjujućih maski. Kraj. Dada je uspela da uspostavi kolo apsolutno nesvesnog u sali koja je zaboravila granice obrazovanja utemeljenog na predrasudama, koja je osetila potres NOVOG.

Konačna pobeda dade.²⁹

1919. — Maj

Najnovije izdanje

ANTOLOGIJA DADE

(DADA 4–5)³⁰

Cena: 4 franka.

Luksuzno izdanje: 20 franaka.*

²⁹ Bilo je to sigurno najburnije veče dade, o kojem se kasnije mnogo pričalo. Nije sasvim jasno zašto je baš Zernerov manifest izazvao tako žestoku reakciju, ali atmosfera je bila napeta od samog početka, a uvrede i pretnje iz publike pratile su čak i neke umerenije tačke programa. Zernerov nastup je označio početak opšte pometnje, Cara je bio sprečen da pročita svoj manifest, program je bio prekinut, ali onda ipak nastavljen i nekako priveden kraju. U svojoj istoriji dade (*Dada, Kunst und Antikunst*, 1964), Hans Rihter se prisreća kako na kraju večeri nigde nisu mogli da pronađu Caru: „Za vreme dugog prekida, koji je usledio posle drugog dela, dok je sala još bila u potpunoj pometnji, potražili smo Caru, za koga smo mislili da ga je publika rastrgla na komade. I zaista, nigde ga nije bilo. Posle se ispostavilo da nije ni bio u sali. Na kraju smo ga pronašli u jednom restoranu, gde je mirno i zadovoljno prebrojavao pazar od prodaje ulaznica. Mislim da smo tada sakupili 1.200 franka, što je bila najveća suma koju je dada ikada videla. Dadu su ‘isprašili’... ali to je ipak bila njena pobeda“ (str. 80 eng. izdanja, Hans Richter, *Dada, Art and Anti-Art*, 1965).

³⁰ U ovom izdanju pojavila se i prva verzija „Ciriške hronike“ (Chronique Zurich), ali svedena na par pasusa. Počinjala je rečenicom: „govno se rodilo Cirih u siru — ali ljudi imaju svoju umetnost to je lepo čak i teorije strahuje se od eksplozije...“, itd. Nastavak se sastojao od fragmentarnih osvrta na događaje iz perioda 1915–1919, koji se nalaze i u ovoj dužoj verziji, iz 1920. Ovo izdanje revije *Dada* bilo je kulminacija dotadašnje saradnje s pariskim dadaistima, kojima će se Cara pridružiti već u januaru 1920.